16
1

Philatelica

Philatelica 2016/1

Tartalom / Content:

Dr. Nagy Ferenc:	Egy szerb falu Magyarországon. Bavaniste-Homokbálványos postatörténete, 1868-1920 − A serbian village in Hungary. Postal history of Bavaniste- Homokbálványos 1868-1920.	1.
Mervyn Benford:	Magyarország új pénznemű kiadásai 1926-33 (díjjegyes 1936-ig) a magyar filatélia jövőbeni gyöngyszemei New Currency Issues Of Hungary 1926-33 (stationery 1936) Future Gems of Hungarian Philately	14.
Dán János:	Legújabb felfedezések a váci vörös csillaggal kapcsolatban. 1945. február−április New discoveries about the red pentagrams from Vác. February –April 1945	22.
Lyman R. Caswell:	A portóbélyegek 1953. évi emlékkiadása The 1953 Commemorative Postage Due Stamps	25.
Dr. Lővei György:	Modern postatörténet Modern Postal History	31.
Hírek / News		34.

Fordítók / Translators: dr. Homonnay Géza, Komorowicz János, dr. Nemes Szilárd
Szerkesztő / Editor Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt

Tanácsadók / Consultants Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert

Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke
president of the Gervay Foundation

Mervyn Benford, President of The Hungarian Philatelic Society in Great Britain

EGY SZERB FALU MAGYARORSZÁGON. BAVANISTE-HOMOKBÁLVÁNYOS POSTATÖRTÉNETE, 1868-1920.



DR. NAGY FERENC, BÉCS

Dr. Ettre László, Amerikában élt sorstársunk és kiváló filatelista egy rendkívül érdekes tanulmányt közölt a PHILATELICA 80/1-es számában „A homokbálványosi portó provizórium" címmel. Ez a munka hívta fel figyelmemet a kiadásra és azóta figyeltem e bélyegek piacát. E megfigyelés, a megszerzett lapok, levelek tükrében, hozta létre az alábbi munkát. Célom az, hogy dr. Ettre művét immáron 35 év után kiszélesítsem és aktualizáljam, ezzel is adózva egy azóta sajnos elhunyt nagy magyar postatörténet-kutató emlékének.

1. A FALU TÖRTÉNETE

Kevés olyan helység van Magyarországon, melynek története érdekesebb és színesebb lenne, mint Homokbálványos falváé. Persze mondhatnánk, mit érdekel bennünket egy kis község sorsa, de talán a jelen kis munka olvasása után egy kevéssé megváltozik a véleményünk.

Vegyük kézhez a térképet és keressük meg Homokbálványost. Hiába keressük, nincs rajta. Ez persze számtalan magyarországi településsel is így van, miután az 1918-as elszakítás után a települések számunkra idegen neveket kaptak, de egészen lent, Belgrádtól jobbra ott találjuk Bavaniste falvát. Ez volt a település neve a kezdettől kb. 1911-ig, amikor egy magyarítási folyamat eredményeként átkeresztelték Homokbálványosra. /Mellesleg milyen gyönyörű szó, még kimondani is jó, olvad a nyelvünkön!/

Ryan könyvét fellapozva azt találjuk Bavaniste nevénél, hogy a postahivatalt 1868. szeptember 18-án nyitották meg. Bélyegzőjét az ún. gyűszűbélyegzők közé kell sorolnunk, mint annak idején sok határőrvidéki postahivatalét. A pontszáma 700-800 (ami az 1867-es sorozaton való előfordulásra értendő). Ez azt jelenti, hogy a bélyegző „besonders begehrenswerte und ausserordentlich seltene Stempel". (Azaz különösen vágyat gerjesztő és rendkívül ritka.) Ez tényleg így van, mert kb. 35 év keresése után az 1867-es sorozaton összesen három bélyeget láttam csak és egy levelet. Hogy lehet ez? Nézzük csak meg, kik is laktak akkor a településen!

Az 1910-es népszámlálás szerint a faluban 194 magyar, 385 németajkú, 133 cigány és 6115 szerb ember élt. Tehát az írástudó emberek számát 700-800-ra tehetjük. /Ez véletlenül még egyezik a Ryan-kézikönyv pontszámával is... / Ez megmagyarázhatja, hogy hiába kerestem postadarabokat a hetvenes-nyolcvanas évekből, ilyeneket nem találtam.

Viszont a faluban találhatunk egy kaszárnyát, ahol a 12. Deutsch-Banater Regiment Bavaniste-százada volt beszállásolva, temesvári parancsnokság alatt. Ott több írnok is dolgozhatott, de a leve-

lek jórésze “ex offo" lett küldve, tehát bélyeg nélkül és így nem maradtak fenn.

1869 után az első levelet 1895-ből találtam, egy 3 filléres zárt levelezőlapot 2x1 fillér kiegészítéssel, egy szerb polgár hitel-meghosszabbítása ügyében, Fehértemplomra. Így, díjkiegészítéssel és egy kis faluból küldve nem mindennapos darab.



1. ábra. 1867-es 5 krajcáros Bavaniste gyűszűbélyegzővel, levéldarabon. Gudlin: a bélyegzőt 1868-1887 között használták.



2. ábra. Zárt levelezőlap Fehértemplomra, ottani 95 dec. 23-as érkezési bélyegzővel a hátoldalon.



3. ábra. Két további “kortárs”: egy négyesblokk 3 krajcáros, valamint egy ritka névértékű 24 krajcáros kivágás utalványról. (Ritkán látható darabok.)

1896-ból találtam meg a következő leletet, mégpedig milyet! A tárgya egy újságrendelés, az aláírója dr. Groó Árpád, − mint később látni fogjuk − egy ott élő filatelista! A lap Németországba, Hemer városába ment, és 2 fillér elegendő volt rá.



4. ábra. Levelezőlap Westfáliába, Hemer városába. 1896. máj. 6.

Nem tudok egy nagyon szép, Peros Károly háromnyelvű feladó megadású ajánlott levelet kihagyni, az összes részlete olyan tökéletes.



5. ábra. Ajánlott levél Pancsovára 35 fillér /10+25/ egybélyeges bérmentesítéssel. A cirill szöveg: Lekárnica kod Szveta Duha.

Ezek az egykörös bélyegzők 22 mm átmérőjűek. Gudlin szerint a használati idő: 1887-1907. Egy újabb bélyegzőt látunk a következő levelezőlapon, 30 mm átmérőjű, koronás, kétkörös típus. Még mindig BAVANISTE helynévvel. A lapot 1908-ban írták, és Újévi jókívánságot küldtek vele.



6. ábra. Egy rövidéletű, még továbbra is szerb helyneves koronás bélyegző. Bavaniste 1908. dec. 31, szintén Pancsovára.

A koronás, kétkörös, “BAVANISTE” bélyegző forgalmi ideje:1907-1910!

Amennyiben a kedves olvasó azon a véleményen lenne, hogy eddig semmi érdekesség nem volt a cikkben, igaza van. De a következő 7-8 év annyi érdekességet tartalmaz, hogy megéri a türelmet.

Mindenekelőtt a helység új, magyar nevet kapott. Bavanistéből Homokbálványos lett.

E név eredetét a követező oldalon látható képeslapon fedeztem fel, mely az első, “újneves” hónapokban íródott. (7. és 8. ábra)

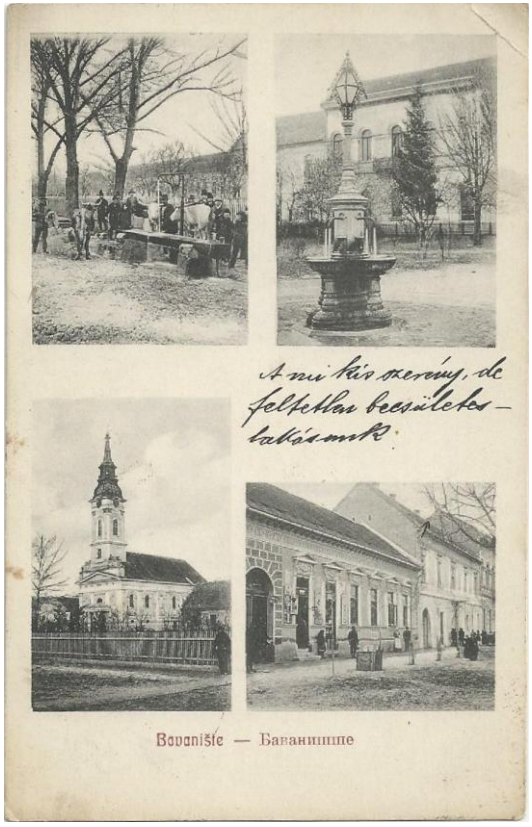
A HOMOKBÁLVÁNYOS 911 JUL. 18-i, “N” betűs bélyegzővel pecsételt lapon írja a küldő: “A homokbálványosi homoktengerben homokban van részünk bőven, a bálványokat azonban annyira nélkülözzük, hogy kénytelenek vagyunk szombaton este hazautazni.”

Ebből a humoros szövegből kiderül, hogy ott csakugyan bőven lehetett homok. Annál is inkább, hogy egy pár kilométerre észak felé még egy helységet találunk egy hasonló névvel: HOMOKOS (szerbül MRAMORAK). Valószínűleg a Duna-völgyben bőven található homokdombokat örökítették meg e nevekkel magyar testvéreink.

A képeslap hátoldalán néhány képet láthatunk a településről, többek között fent balra egy állatitatót a falu közepén.



7. és 8. ábra. Az 1911-es képeslap első és hátoldala.



2. A VILÁGHÁBORÚ KITÖRÉSE

A falu népe csak 3 évig örülhetett a helység szép magyar nevének, az időközben kitört I. világháború más problémákat hozott. A következő levélen hiába keressük a feladási bélyegzőt, helyette egy számbélyegző van, 8206-os számjeggyel. Az irodalomból tudjuk, hogy 1914 második felében elrendelték, hogy a Délvidéken a hk. bélyegzők helyett ilyen számbélyegzőt kellett használni, így a postát esetleg elzsákmányoló ellenség nem tudhatta meg, hogy hol adták fel a levelet. Onnan is kiderül, hogy Homokbálványos a 8206-os számot kapta. De aki nem biztos a dolgában és találgatta volna a feladási helyet, az balra fent ott árulkodott. Így aztán ezt az abszurd előírást már 1915 elején visszavonták. A levél a még mai napig is működő Zwack és Társai gyárba lett címezve.



9. ábra. Számbélyegző, mint "Tarnstempel" levélen 1914 őszéről, Homokbálványosról Budapestre.

Egy 1915-ös ajánlott levélen már újra csak Homokbálványos van bélyegezve, egy fekete KATONAI ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG pecsét kísé-

retében. Ez valószínűleg a feladáskor került a levélre.



10. ábra. Ajánlott levél a már a fentiekből ismert Kari Meyer cégnek Pancsovára 1915. augusztus 9-ről.

Az 1918-as év érdekes darabokkal gazdagítja a helység postatörténetét. Az ezévi portóemelések folyamán az egész országban gyorsan elfogytak a portóbélyegek, elannyira, hogy a Postaigazgatóságok engedélyezték a forgalmi bélyegek „P" és „T"-betűs felülbélyegzéssel, portóbélyegként történő felhasználását. Érdekes módon, míg rengeteg filatéliai futtatású borítékot találunk, a tényleges köznapi felhasználású darabok rendkívül ritkák.

Annál érdekesebb, hogy pont innen, eddig négy postadarabot találtam, ami a fentiek alapján rengetegnek tűnik. Ezek hétköznapi voltát nem lehet kétségbe vonni, valamennyi szerb címzésű és tartalmú. Az első, 1918. jún. 19-i temesvári lapon a 8 filléres benyomottas 10 fillérre lett kiegészítve egy 2 filléres Arató bélyeggel. (11. ábra.) A portótarifa értelmében ennek dupláját kellett volna felszámolni. Így csak „portókiegészítésről" beszélhetünk. A provizórikus portóbélyegeket engedélyező, 1918. június 15-i rendelet ekkor már négy napja érvényben volt, és november közepéig volt érvényben.



11. ábra. Levelezőlap Temesvárról 8 fillér benyomottassal, 2 fillér portóval

Nota bene. A szerzővel történt egyeztetés során az 1918-as magyarországi portó-provizóriumos lapokról kiderült, hogy valamennyi ehhez hasonló − nem büntetőportós, hanem pusztán 2 fillérrel értékkiegészített − darab 1918 nyarából származik. A jelek szerint tehát július közepéig egyféle "türelmi idő" volt érvényben, amiről írásos rendeletet jelenleg nem ismerünk. Viszont úgy Visnyovszki Gábor, mint Mervyn Benford neves angliai kutató portó gyűjteményében találhatók ilyen darabok, valamennyi azonos időből, amelyekhez jól illik az itt bemutatott homokbálványosi lap. Különösen fontos a Benford-gyűjteményben található hét június-júliusi példány.

Ez azt is jelentheti, hogy a "türelmi idő" nem II. inflációs találmány, hanem már 1918-ban alkalmazták. E téren is egyetértünk Benford úrral. E felismerést a Homokbálványos-i kutatómunkában különösen jelentősnek tartom.

A következő levelezőlapot Pancsován adták fel 2 nappal később, június 21-én, bélyeg nélkül. (12. ábra.) A 10 fillér hiányt 4x5 fillér aratós portóbélyeggel Homokbálványoson már másnap pótolták. Figyeljük meg a kontrasztdús portóbélyegeket! A zöld-piros, gondosan felragasztott bélyegek csíkban eleve ritkaságnak számítanak. Ilyen gondosan a borítékra helyezve ritkán látni ilyeneket. A négy szövetséges hadvezér portréja különös csemegévé teszi ezt a darabot.



12. ábra. A császárok portréja Pancsováról, 4x5 fillér aratós portóval.

A harmadik lapot Szegedről írták június 22-én, Todorov Dárikának. (13.ábra.)

Bélyeg nélkül, mert a katonák megszokták, hogy ingyen leveleztek haza, csak valamilyen okból a háború utolsó napjaiban nem kaptak már tábori postai lapokat.

Ezen a darabon 2x10 fillér aratós portóbélyeg van. Itt is láthatjuk a gondos felragasztást. A legtöbb portós levélen az egyéb országrészekből szinte akaratlan, gondatlan portóbélyeg-felragasztásokat láthatunk, letakarva sokszor a szöveget, vagy más fontos írást, a bélyegzők nem olvashatók, stb. Itt viszont ennek ellenkezőjét láthatjuk.



13. ábra Todorov Dárika lapja Szegedről érkezve, bélyeg nélkül feladva, ezért 2x10 fillér portóval.

A negyedik és utolsó darabon pedig Komáromból írtak levelet Zsivkov Sazának, szintén 1918. június 21-én, megint csak bélyeg nélkül. (14. ábra.)

A címzettnél 35 fillér pótdíjat szedtek be, nem tudjuk miért, hiszen 40 fillér lett volna a helyes tarifa. Az 5 fillér hiányt kárpótolja a portóbélyegek „vegyes“ frankatúrája, melyhez hasonlót eddig nem nagyon láttam!



14. ábra. Bérmentesítetlen levél Komáromból, ezért ott a „P“ bélyegzővel ellátva. /Mind a két betűjelzés engedélyezve volt, „T“ és „P“! / Egyedülálló portós vegyes frankatúra: 30 fillér Pirosszámú zöldportó és 5 fillér provizórium.

Noha e levelek közel azonos dátuma első pillantásra elgondolkodtató, azonban az akkori utazási és kommunikációs lehetőségeket figyelembe véve egy központosított akció lehetőségét el kell vetnünk. Annál is inkább, hogy a lapokat nem kellett volna egy dátummal feladni, hiszen a “T”- bélyeges rendelet az életbe lépéskor határidőhöz nem kötődött.

Sokkal inkább azt sugallja viszont, hogy a postamester, bizonyos Gráf úr, nagyon pontosan vette feladatát és nem hagyott ki egy fillért sem a beszedhető pénzekből. Így múlt el az 1918-as krízis év, mely országunkat a szomszédok prédájává tette, így került Temes megye is a délszláv érdekeltség alá. Így állt elő az a helyzet, hogy a szegény homokbálványosi postamester nem tudta, kihez forduljon, mikor észlelte, hogy elfogyott a portóbélyege. A magyar intézkedés a “T” meg “P” felülnyomással már nem volt érvényben, így hát a Temesvári Igazgatósághoz fordult igényével 1919. júliusban. Azok azonban a területcsere reményében a megye “szerb” részével már nem akartak foglalkozni, tudván hogy azok elcsatolódnak majd. Ők maguk az 1919. július 27-aug. 17-i intervallum után román igazgatás alá kerültek, és a postamester kérésére nem is válaszoltak.

Időközben Gráfnak is kiderült, hogy postahivatal Szerbiához került, és ezzel a Nagybecskereki Igazgatóság lett az illetékes. Augusztusban két ízben is kérelmezte újra a bélyegellátást, majd szept. 7-én újabb átiratot küldött Nagybecskerekre. Ennek szövegét a PHILATELIA 1921. szeptemberi számában dr. Groó Árpád részletesen közölte. Ez ugyanaz a dr. Groó, aki a 4. ábrán látható hemeri levelezőlapot írta 1895-ben. Így jönnek össze a történelem fonalai!

Dr. Groó-ból időközben vérbeli filatelista lett, aki 1921-ben a szaksajtóban leírta e viharos idők történetét. Neki köszönhetjük a levélváltás szövege ismertetését, mely döntő szerepet játszik e kiadás megítélésénél. Gráf postamester leveléből a Nagybecskereki Igazgatósághoz szeptember 7-ről: „Portójegyeim teljesen elfogytak s kénytelen vagyok a még meglevő csekély frankójegy készletemből egyes értékeket a mellékelt minta szerinti megfelelő felülnyomással, a frankójegyektől való megkülönböztetésül portó-jegyként a szükségszerinti mennyiségben felhasználni.”

Végre a nagybecskereki válasz október 11-i dátummal: „*A VIII. 2-án megrendelt értékcikkek a mai napon elküldettek.... Portójegyekkel ezidőszerint nem rendelkezünk. E végből több frankójegyet küldtünk, amelyek a megfelelő és bemutatott módosítással portójegyeknek is felhasználhatók.*”

Ez világos beszéd. Tehát a Nagybecskereki Postaigazgatóság expressis verbis felhatalmazta a homokbálványosi postamestert, hogy a forgalmi bélyegekből felülnyomással portóbélyegeket készítsen!

Az egésznek csak egy kis szépséghibája van. Gráf úr nem tudta kivárni a hónapokig késő nagybecskereki választ, és már szeptemberben elkezdett folyamodványa szerinti portóbélyegeket készíteni. Ezt viszont nem lehet e szemére hányni, hiszen a portóbélyegek felszámítása, ha nem is jelentős, de pár korona bevételt biztosan jelentett a minden pénzforrástól elvágott postásnak.

3. A HOMOKBÁLVÁNYOSI PORTÓPROVIZÓRIUM.

Így tehát ettől az időponttól kezdte felülnyomta az ekkor forgó bélyegeket, az összes felülnyomástípust összeadva, összesen mintegy 2.500 példányban. Négy típust különböztetünk meg:

- A típus: vízszintes PORTO felülnyomat, a bélyegek közepe táján.
- B típus: vízszintes PORTO felülnyomat a bélyegek felső részén.
- C típus: PORTO felülnyomat átlósan
- D típus: vízszintes PORTO felülnyomat, fölötte és alatta új értékjelzés

Itt kell megkérnem a kedves olvasót, hogy szíveskedjen a Mafitt honlapján dr. Ettre László rendkívül alapos, részletes, összefoglaló munkáját megtekinteni.[1] Ezt a részletes cikket itt most még vázlatosan sem tudom idézni. Csak annyit, hogy a Gráf postamester rendelkezésére álló bélyegekből a 2 fillér − 1 koronás értékeken PORTO felülnyomás készült a fent említett típusokban.

Ezeket az irodalom szerint nem készletre nyomták felül, hanem egyenként, a szükség szerint. Ezért van az, hogy ellentétben a többi helyi kiadással, HASZNÁLATLAN BÉLYEG néhány darab kivételével, NEM LÉTEZIK.

Elképzelhető, hogy a kiadás létrejötténél dr. Groó Árpád, homokbálványosi filatelista is bábáskodott és Gráf postamester segítségére volt. A kis falusi postahivataloknak más személyzete nem lehetett és a bélyegek előállítása sok munkával járt. Dr. Groó nagy csacsi lett volna, ha egy ilyen lehetőséget kihagy és egy helyi kiadás megszületésénél nem lett volna aktívan jelen.

A fennmaradt, nagyon kisszámú levelezőlapot és levelet így két csoportra oszthatjuk: A dr. Groó Árpádnak szóló, szépen megirt, magyar nyelvű, de legalább magyar címzésű lapok. Ezek a postautat mindig végigfutották, amennyiben a portó jogos volt, azt mindig tarifahelyesen vetették ki és ragasztották fel.

A másik csoport a szerb nyelvű, elég egyszerű írással megírt lapok, levelek, melyeket látszólag volt katonák írtak a volt helyőrségükbe. Azok hozzá voltak szokva, hogy a háború alatt díjtalanul leveleztek. A háború után ennek a szokásnak vége volt, viszont sok helyen az interregnumban bélyeg nem volt, így a küldeményeket frankatúra nélkül egyszerűen bedobták a postaládákba.

Temes megyében 1919-ben a helyi portóemelés következtében egy levelezőlap díja 30 fillér, egy levél díja pedig 50 fillér volt.

[1] Megtalálható a www.mafitt.hu - Philatelica oldalon, a 80/1 számban.

Nézzünk meg egy reprezentatív keresztmetszetet a homokbálványosi portó-provizóriumból.

A Vinkovciban, a szlavóniai Vukovártól nyugatra, szeptember közepén feladott levélnek 4 nap kellett, míg Homokbálványost elérte. Ez a levél még a Nagybecskereki Postaigazgatóság okt. 11-i beleegyező levele megérkezése előttről származik, abból az időből, mikor Gráf postamester már kérelmét beadta, de a hónapokig tartó várakozás a válaszra reményét egyre csökkentette.

A fekete "T" betűt Vinkovciban ütötték a levélre. Levéldíj: 50 fillér Portó: 1 korona. Az 1 koronás Parlament bélyeg példányszáma dr. Ettre szerint 100 darab.



15. ábra. Levél Vinkovciból Homokbálványosra. A levél írója a magyar nyelvben nem volt jártas, Bavaniste mellett HOMOKBÁBÁHOM-ot ír, utóbbi szótagot már szerbül. Ezek szerint a települést akkor már visszakeresztelték Bavanistére.

A következő lapon egy rendkívül érdekes bélyeget láthatunk: Verseczben ez a nyomtatvány csak 5 fillérrel lett bérmentesítve. Ez 1919. máj. 15.-ig elég is lett volna, csak a szerbek akkor a Temesvári Postaigazgatás területén a tarifát a duplájára emelték, így 5 fillér hiányzott. A Temesvári I. helyi kiadás 10 fillérre felülnyomott bélyegét Homokbálványoson még egyszer PORTO szöveggel látták el, és így duplán felülnyomva/!) mint 10 fillér portóbélyeget használták fel. Nagy ritkaság, csak két darabot ismerek.



15A ábra. Nyomtatvány Verseczről 1919. szeptemberéből, 10 fillér Temesvár szerb megszállása I. kiadással, Homokbálványoson még egyszer felülnyomva: PORTO.

A következő levelezőlap dr. Groó Árpádnak van címezve. De annyira, hogy a címzés saját kezétől származik. Ezt úgy fedeztem fel. hogy összehasonlítottam a 4. ábrán látható hemeri lap aláírásával: azonos! Bélyeg nélkül Szabadkán feladva október 13-án. Lila cenzúrabélyegző a feladás helyén: Pregledano.

A portóbélyegek példányszáma: Arató 25 fillér: 50db. Károly-Zita 10 fillér: 100 db. Károly-Zita 25 fillér: 80 db.



16. ábra. Tábariposta-lap dr. Groó-nak címezve magyar nyelvű szöveggel Szabadkáról, okt. 13.-ról, Homokbálványosra. Levelezőlap: 30 fillér, portó 60 fillér

A következő lapon egy hasonló címzést láthatunk: /kérem hasonlítsák össze a "Homokbálványos" szó karakterisztikumait az előző lappal!/, tehát megint dr. Groó címzése, ezúttal Gosp. (úr) Kosta Radanovnak, szerb nyelven írva! Pancsováról küldve, ottani "PORTO" bélyegzéssel, tábori postai levelezőlapon okt. 2-ről.

A 60 fillér portót nagyon gondosan ragasztották fel: 50-2-2-6 fillér. A bélyegek példányszáma elég alacsony: Parlament 50 fillér: 10 db., Sürgős 2 fillér: 10 db., Arató 6. fillér: 20 db.



17. ábra. Tábori postai levelezőlap Pancsováról Homokbálványosra október 2-ról.

A következő levelezőlap csak egy pár hete tűnt fel egy ljubljanai aukción. A lapot 14-én írták és 1919. december 16-án adták fel BRCKO-ban, /Bosznia/ egy 10 vináros lánctépő bélyeggel, viszont a levelezőlapra 15 vinár kellett volna. A szigorú Gráf postamester figyelmét ez nem kerülte el, és 10 fillér portót vetett ki rá. A portóbélyeg felülnyomata lila, ezt a szint dr. Ettre még nem ismerte.



18. ábra. Levelezőlap Brcko-ból egy 10 vináros lánctépő bélyeggel Bavanistére, ott egy 10 filléres portóbélyeggel ellátva. A lap 11 napig volt úton.

Nota bene. Alul jobbra egy piros irónnal írt gyűjtői feljegyzést látunk: N29. Ez egy Angliában található, egyedülálló Homokbálványos leletből származik, /" Hoard" / ahol a futott lapok, levelek ilyen piros irónnal végigszámoztattak. A legmagasabb szám 39 volt. A világszerte jelenleg megfigyelhető készlet Homokbálványos-levelekből kb. 100 darabra becsülhető.

Angliában nagyon kedvelik az ilyen rendhagyó területeket, és a homokbálványosi kiadásnak Magyarországgal ellentétben szinte kultusza van. Olyannyira nagyrabecsülik, hogy még saját irodalma is van.

A 19. ábrán látható levelet Törökbecsén adták fel, a Tisza mellett, Adától délre, 1920. január 1-én. A szerb címzés megint csak Bavaniste. A levélre 50 fillér kellett volna, tehát a portó 100 fillér. Egy piros felülnyomású újságbélyeget látunk, ez a szín dr. Ettrénél még ismeretlen.



19. ábra. Bélyeg nélküli levél Törökbecséről Bavanistére. Piros felülnyomású 100 fillér portóbélyeg.



20. ábra. Bélyeg nélküli levél Macedóniából Prilip városából Bavanistére 1920. január 4-ről.

A következő szerb levelet (20. ábra) Prilipben adták fel, Bavaniste, Bánát címzéssel, megint csak bélyeg nélkül. Ez a helység Macedóniában van(!) így a levél 9 napig volt úton. A 100 fillér portó fejében felragasztott 60 és 40 filléres bélyegek felülnyomás-színe fekete és lila. Ezen színek dr. Ettrénél ismertek, közelebbi adatok a példányszámról ritkaságuknál fogva nem tudatnak.

Különleges ritkaságot képeznek azon portóbélyegek, melyeket nem Homokbálványoson használtak fel. Évtizedek során sikerült két ilyen levelet megszereznem, melyeket itt mutatok be. Az első, melyet Kevevárán 1920. jan. 5-én adtak fel bélyeg nélkül, szerb címzésű: Mramorak, alatta kisebb betűkkel magyarul: Homokos.



21. ábra. Bélyeg nélküli levél Kevevárárról Homokosra. 100/3 filléres portóbélyeggel.

A levélen az 50 fillér hiány miatt egy 3 filléres Arató-bélyeg van, 100 fillér felülnyomással.

Nem tudom megállni, hogy itt ne mutassam be azt a képeslapot, melyet annak idején Homokoson adtak fel, a postahivatal képével, azon idők hangulatát idézve. Kérem a kedves olvasót, nézze

meg jól a képet és képzelje azt, hogy ott sétál el a ház előtt ...



22. ábra. A homokosi postahivatal egy 1917-es képeslapon Bécsbe küldve.

A másik levélen egy homokbálványosi feladású(!), 1920. jan. 12-es dátumú levelet látunk egy 25 filléres bélyeggel bérmentesítve, 50 fillér helyett. Székelykevén 40+10 fillér portóbélyeget ragasztottak rá, a 25 fillér hiány fejében.

Ez a darab e kiadás non plusz ultrája, mely a Magyar Bélyegek Kézikönyvében, e kiadás ismertetésénél, az 529. oldalon meg is lett örökítve. A boríték magán viseli még a fentiekben már ismertetett N24-es gyűjtői sorszámot.

Hogyan kerülhettek homokbálványosi portóbélyegek a környező falvakba? Elképzelhető, hogy az ottani postamesterek is profitálni akartak a portóbevételekből, más bevételi forrásuk alig lévén. Ne felejtsük el, hogy akkor azon a vidéken káosz uralkodott.

Jobb áttekintés céljából hadd mutassak be egy térképrészletet, ahol jól látni a portóbélyegek kiterjedésének falvait.



The southern part of the Temes county - map taken from [Lelkes].

23. ábra. Térkép Temes megye déli részével.



24. ábra. Levél Homokbálványosról Kevevárára 1920 jan. 12.-röl, ott 40+10 fill. bélyegekkel megportózva1.

Az 1920-as év januárja közepén-végén a Nagybecskereki Postaigazgatóság már el tudta látni a homokbálványosi postát portóbélyegekkel, így e hó végével megszűnik a provizóriumok felhasználása. Sikerült szert tennem egy egyedülálló dokumentumra, mely e napot megörökíti.

Ez az egyedüli boríték, mely a kiadás bélyegeit viseli és nem futott, csak dokumentum jelentőségű.



25. ábra. A homokbálványosi portóprovizórium-bélyegek felhasználásának utolsó napja, 1920. jan. 31.

Feltűnő, hogy a bélyegek felülnyomási szöge mindig jóformán azonos. Sem Groó, sem Ettre nem említi, hogy a felülnyomások nyomdában készültek volna, Viszont a felülnyomott bélyegek megadott példányszáma mindig kerek (pl. 10, 30, 40 stb.), ami a darabonkénti felülnyomás ellen szól.

Ezzel szemben viszont, ha csakugyan ilyen kerek példányszám lett volna, akkor egy-egy bélyegből, ahol dr. Ettre szerint (és ezek után dr. Groó szerint is) pl. 100 db készült, ilyenekből egy pár darabnak használatlanul fent kellett volna maradnia. Márpedig az angliai anyagtól eltekintve sehol sem találunk használatlan Homokbálványost!

Tehát még mindig vannak megoldatlan kérdések...

4. ÖSSZEFOGLALÁS

A homokbálványosi portóprovizórium a szükséghelyzetből eredő, a felettes hatóság engedélyével létrejött és csak a szükséghelyzet végéig felhasznált kiadás.

A fellelhető küldemények valamennyije a postautat végigfutva, mindig tarifahelyesen lett megportózva.

E kiadás postatörténeti létjogosultságát megtagadni szerintem elvakultság. Az, hogy a kiadás bélyegeit filatéliai célra *is* felhasználták, nem érv. Ezek szerint pl. a Zeppelin-bélyegeket törölni kellene a katalógusból, mert azokat 100%-ban filatéliai céllal használták fel!

Nincs olyan kiadás, melyet ne használtak volna fel filatéliai célra *is*. Ezt szemére hányni a téma gyűjtőtáborának merészség. Minden más országban az összes létező kiadást katalogizálják, és a gyűjtőkre bízzák, mivel foglalkozzanak. Magyarországon e kiadást viszont eleve fel se vették a katalógusba.

Az erre vonatkozó magyarázó szöveg: „Katalógusunkban csak azoknak a felülnyomásos kiadásoknak a bélyegeit közöljük, melyeknek a filatéliához való tartozásuk már tisztázódott.”

Quod erat demonstrandum. (Ami itt most be lett bizonyítva.)

MAGYARORSZÁG ÚJ PÉNZNEMŰ KIADÁSAI 1926-33 (DÍJJEGYES 1936-IG) A MAGYAR FILATÉLIA JÖVŐBENI GYÖNGYSZEMEI



MERVYN BENFORD, LONDON

A Royal Philatelic Society-ban rendezett nagysikerű 2014-es Mafitt évfordulós kiállítás, valamint a Philatelica 2015-ös őszi számában látottak arra késztettek, hogy közelebbről is megvizsgáljam a postatörténeti gyöngyszemek fogalmát. 61 évvel ezelőtt kezdtem magyar bélyegeket gyűjteni és a postatörténet felé történő elmozdulásomat alapvetően Gary Ryan és módszerének megismerése okozta, hiszen ő a bélyegeket a ténylegesen feladott küldeményeken történő használatuk szerint gyűjtötte. Persze az ő gyűjteménye kiemelkedő volt, ehhez hasonló minőséget azóta csak Homonnay Géza gyönyörű 1867-es gyűjteményében láttam. Jóbarátommal, Visnyovszky Gáborral sokat beszélgettünk a modernebb kor ritkaságairól és könyve mindent elmond erről a területről, amit tudni kell. Minden kornak megvannak a maga ritkaságai, és itt nemcsak a nyomási és gyártási hibákról beszélek.

Nagyon érdekel az első inflációs korszak, mely az 1926-os, új pénznemű kiadás korai szakaszában párhuzamos felhasználással ért véget. Ennek hatására sokat foglalkoztam az új, pengő pénznemű kiadásokkal, mind a bélyegekkel, mind a díjjegyesekkel. Ezeknél a postatörténeti ritkaságok előfordulásának lehetősége véleményem szerint jelentős. Ahogy a földtani ritkaságok különböző minőségű darabjai is mind kívánatosak, úgy ezen kiadások gyűjtése akár lapokon, akár leveleken, akár egyéb postai dokumentumokon sok érdekességet kínál a postatörténeti gyűjtők számára. Az egyik izgalmas terület a régi és az új pénznemben kibocsátott bélyegekkel történő vegyes bérmentesítés, melyre hivatalosan 1927. március 1-ig volt lehetőség. Azután 1928-ban második kiadás készült a sorozatból, új vízjellel, új színekkel némely értéknél, javított rajzolatú Budavár bélyegekkel és a 70 filléres érték elhagyásával. Mindkét kiadásnál két színben létezik a 16 filléres érték, ibolyában és lilában. Mindkét kiadáshoz két különböző fogazat tartozik, de nem azonos módon. A kisebb értékű bélyegek vagy 15-ös (A), vagy pedig 14x14¼-es (B) fogazatúak, de a nagyobbak csak 14¼x14-es fogazattal léteznek. Mind az 1926-os, mind az 1928-as kiadásnál van néhány igen ritka, (B) fogazatú névérték.

Az 1926-os bélyegek némelyikének érvényessége 1932. december 31-én járt le, a többieké, valamint az összes későbbi kiadásé 1933 végén. Ezen időszak vége felé háromszor is előfordult, hogy új értékekre vagy a tarifaváltozások miatt régebbi bélyegek újabb változataira lett szükség, ezért 1931-ben, 1932-ben és 1933-ban is felülnyomtak néhány bélyeget, mindig alacsonyabb értékkel. Az egyik ilyen alkalommal mind 1926-os, mind 1928-as bélyegek felülnyomásra kerültek, az 1926-os jóval ritkább. A 20/25f pédául ritkán látható. 162 tételt tartalmazó gyűjteményemben egyetlen levélen található, egy Angliába küldött, melynek 90 filléres bérmentesítését egy pár 20/25 filléres felülnyomat és egy 50 filléres Budavár bélyeg alkotja. A 10/70f (utóbbi Budavárt az 1929-es új vízjeles kiadás nem tartalmazza) 1933 április 15-én került forgalomba, ezért elég rövid életű volt. Ebből két példányom van. A 2f a már felülnyomott 6/8 filléren 1932 júniusában jelent meg, így 18 hónapig volt csak forgalomban. Egyik sem volt érvényes 2 évnél hosszabb ideig. De a díjjegyes egészen 1936 végéig forgalomban volt.





1a és 1b ábrák

Hogy a helyzet bonyolultabb legyen, mind néhány eredeti címletből, mind pedig a felülnyomott értékekből léteznek hamisítványok, melyek közül a 8f és a 16f érték egy nagyobb magyar bankhoz köthető. A (B) fogazatú 6f a 8 filléren felülnyomat, mely egy igen ritka bélyeg, szintén létezik hamisítva, nyilván jó hamisítási célpont volt. A magasabb címletű bélyegek használata bizonyos tarifákhoz előfordul, de nem túl gyakori. A kisebb címletek kombinációi viszont gyakoriak. A történet a levelek és a postai díjszabások összevetése során válik igazán izgalmassá, bizonyos bérmentesítésekkel együtt.

PORTÓBÉLYEGEK

A postai sorozatnak megfelelően portóbélyegeket is kiadtak – ezek élénkpirosak és az alulbérmentesített külföldi leveleken ezeknek is izgalmas kombinációi találhatók. A portóbélyegek is kétfajta fogazattal léteznek, de csak 1926-ban, és a (B) fogazat sokkal ritkább. Az új vízjel egy évvel később jelent meg, mint a postabélyegeknél, azaz 1929-től, de csak (A) fogazattal. 5 filléres névértéket csak az 1926-os sorozatnál találunk és mindkét fogazattal magas katalógusértékű. Néhány esetben egy belföldi levél vagy akár díjjegyes is alulbérmentesítve került elküldésre, ekkor a büntetést portóbélyegekkel fizettették meg. A portóbélyegeknél is alkalmaztak szükségfelülnyomásokat a fő sorozatban nem kiadott névértékek létrehozása érdekében. A 2 filléres ismert “T” felülnyomással, a 4 filléres pedig “PORTO” felülnyomással, mutatva a bélyegek portóbélyegként való felhasználását. Bízom benne, hogy olvasóim átlátják, mennyi postatörténeti variáció jöhetett létre ezen előállítási változatosságok révén.

DÍJJEGYESEK

Az új pénznem korszakában a díjjegyesekre is szükség volt, újabb változatosságot adva a történethez. 1926-ban két ilyen jelent meg, 4f (lila), és 8f (zöld), ezeket követte 1929-ben a 10f (sötétkék) és 1930-ban a 16f (barna). Ezeken a díjjegyeseken jobb oldalt feltüntették a gyártás évét is, ezért az 1926-os sorozat önmagában négyféle 4 fillérest és ötféle 8 fillérest jelent. 1929-ben a 4 és a 8 fillérest új formában adták ki, címsorral és alul egy plusz vonallal. A gyártási év ezeken is

fel van tüntetve. Nem túl gyakoriak, két 8 filléresem van és nincs egyetlen 4 fillérsem sem.

1930-ban a 10 és 16 filléreshez csatlakozott egy 6 filléres lap is, mindegyiknél gyártási évre datálva, valamint egy külön 1 filléres díjjal magáért a lapért, tehát a hasonló névértékű lapok végülis különbözőek lettek. Szintén 1930-ban az 1926-os és 1929-es 4 és 8 filléres lapokat kiegészítették egy piros, keretes 2f-essel a változó használat és tarifák okán. Ezeken a lapokon természetesen megmaradt az eredeti gyártási év feltüntetése.

Simádynál 81-es számmal szerepel egy nagyon ritka D-levél ("Dömjén") lap, melyet 1930-ban adtak ki (jómagam sosem láttam ilyet), 1931-ben pedig az A és B sorozatú, piros és kék illusztrált képeslapok 16 és 20 filléres névértékkel még mindig az addigi elrendezést használták, de ezekkel ebben a cikkben nem foglalkozom. Később ezeket is felülnyomták. Egyébként ezeken egy külön francia 'CARTE POSTALE' felirat is látható a nemzetközi használat okán.

Ám van egy 16f-es sima lapom sötétkék nyomattal és bélyeggel és ugyanezzel a külön francia felirattal, valamint külföldi országokra történő utalásokkal alul. Nem vagyok biztos benne, hogy ez a Simády 69. vagy a 76. sz. lap vagy esetleg katalogizálatlan. Az 1983-as katalógusomban található egyetlen ábra egyszeres címsorral mutatja a 8 filléres lapot. A jóval régebbi Higgins és Gage katalógus megemlíti a két sort alul, tehát akkor ez vagy a Simády 69-es vagy a 76-os. A Higgins és Gage csak az 1929-es (Simády 69) verziót említi és nem tartalmazza azt a lapot (Simády 76), amelyen jelzve van egy külön díj. Mivel az enyémen nem látható a 17 filléres teljes díj, ezért ez a 69-es kell legyen. Ez az egyetlen példányom van, melyet, helyénvalóan, Bécsbe címeztek.

A magyar díjjegyes kiadások már hosszú ideje tartalmaztak válaszlapos levelezőlapokat, ezért 1926-ban kiadtak egy 8 filléres címletet, valamint 1930-ban egy 10 fillérest is, sőt ennek egy díjjal kiegészített verzióját is, de mivel duplán fizetendő volt, a 2f pluszt ennél mindkét lapon feltüntették. Ugyancsak léteztek zárt levelezőlapok is, 1926-ban egy 16 fillérest adtak ki, a Kedvezményes külföldi díjszabásnak megfelelően, szintén a szokásos dátumfeltüntetéssel. Mint a többi díjjegyesnél, ennél is volt egy levéldíjhoz igazító piros kiegészítés, de ezúttal 4 fillér, mert a levéldíj 20 fillér volt.



2. ábra

Az igényekhez igazodva kiadtak egy 20 filléres zárt levelezőlapot is, de csak a teljes díjat, 22 fillért is feltüntető változatot. Ezeket a válaszlevelezőlapokat és zárt levelezőlapokat is igen nehéz használtan fellelni. Nekem csak egy van. Persze a használatlanok sem túl gyakoriak. Aztán 1930-ban kiadtak egy rendkívül ritka, általam sosem látott 10 filléres zárt levelezőlapot, kuponnal ellátva. Noha a díjjegyes igény jelentős

volt, az új pénznem használatának legelején nem jelentek meg borítékok.

A kevésbé használt díjjegyesek között találjuk például a vámnyilatkozati űrlapokat és a távirati űrlapokat. Kevés gyakori van köztük és a használatlanok ritkák. Sok közülük a pénzügyletekhez kapcsolható, így az adóbegyűjtéshez, utánvételhez, pénzutaláshoz, fedezetigazoláshoz, valamint

a Megbízási-lap rendszer, mely díjak, gyakran jogi díjak beszedésére szolgált. Az esetek többségében – a közvetlen kommunikáció esetétől eltekintve – ezeken az űrlapokon a legkisebb értékű, 1 filléres bélyeg volt. A nemzetközi pénzutalványon szokatlan módon a szelvényen volt a bélyeg.





3a és 3b ábrák

Ha mindehhez még hozzávesszük a csomagpostát és az értékleveleket, máris nyilvánvaló, milyen különös bérmentesítések létezhetnek. Az *Adóintés* és a *Megbízási* lapok önmagukban külön tanulmányt érnek, a tarifaváltozásaikkal együtt.

PÉNZNEMEK ÉS TARIFÁK

Az új pénznemet 1926. március 26-án vezették be, 1000 régi korona 8 új fillért ért. 1927. január elsején új díjszabást vezettek be két részterületen: a külföldi levelek ajánlásánál és a belföldi levelek expressz díjánál. E két területen tehát a régi díjszabás mindössze bő kilenc hónapig volt érvényben. Aztán 1930. november 15-én új díjszabás jelent meg a belföldi postaforgalomra vonatkozóan, benne a különleges helyi expressz díj kiterjesztésével, melyet 1923-ban vezettek be, amikor az infláció már követhetetlenül drágává tette az ilyen típusú szolgáltatást. Birtokomban van egy helyi tarifás expressz levél az új pénznem időszakából, melyet még inflációs bélyegekkel bérmentesítettek. Erre csak a "*Sürgős*" szó és a szokásosnál magasabb levéltarifa utalnak. A szakkönyv (*Kézikönyv)* megadja a tarifákat és változásaikat az új pénznem bevezetésétől kezdve, közte az 1928. április 24-i és aztán az 1931. július 7-i változásokat, benne a Zeppelin látogatás és járat díjait, valamint 1932-ben egy katapultdíjat is.

A külföldre küldött többi küldeményre csak az 1926-os és 1927-es változások vonatkoztak, bár a koronában történő számításokat 1927. február 28-ig tűrték. Gyakran olyan részdíjakra használták, mint az ajánlási díj, vagy a nem könnyen konvertálható öszegek. Az inflációs időszakban különleges, kedvezményes díjszabások vonatkoztak néhány közeli országra, alapvetően Ausztriára és Németországra. Az inflációs években egyes időszakokra egyéb országok is bekerültek e körbe. Noha a kedvezményes 32 filléres alapdíj és 16 filléres levelezőlap díj általánosan érvényes volt, kicsi, de jelentős különbségek voltak a súlyhatárok számításánál. Némelyik 16 fillér volt, némelyik 20 fillér. Ausztriának egyedül pedig volt egy második súlylépcsője, 250g fölött. Az összes egyéb eset-

ben a súlyfokozatok 20g-onként követték egymást.

A nyomtatványok díjszabását 1927. január 1-én, az infláció elmúltával fektették le, nyolc súlyfokozattal, és aztán 1 fillérrel minden további kilogrammért. Majd a többi belföldi díj változásával ez is megváltozott 1930. november 15-én, melynek során az első súlyfokozat felső határát 10g-ról 20g-ra emelték változatlan, 2 filléres árért. A külföldre küldött nyomtatványoknál kevésbé egyértelmű a helyzet, a gyűjteményemben két, látszólag nyomtatványként küldött 6 filléres és egy 8 filléres bérmentesítésű darab található. Ezen a területen még dolgoznom kell.

VEGYES BÉRMENTESÍTÉSEK

Jó pár különleges bérmentesítés található az időszak egyéb kiadásaival, így az 1927-es Légiposta, a Keskeny Madonna, a Nagy Madonna, a két Szent István sorozat, az Arcképek, a Szt. Erzsébet sorozat és a Szt. Imre emléksorozat darabjaival vegyesen bérmentesített küldeményeken. Még az 1933-as Légiposta és Cserkész bélyegekkel is volt egy rövid közös időszak.

A díjjegyesek hosszabb érvényessége még több 1937 előtti emléksorral való vegyes bérmentesítésre adott lehetőséget, de mivel az új díjjegyes sorozatot 1933-ban kiadták, használatuk csökkent. Az új pénznem befolyásolta a csomagküldés díjrészét (1f benyomott bélyeg a korábbi inflációs korona díjszabás helyett.) Van egy csomagűrlapom a korábbi 100 Pengős inflációs okmánybélyeggel 1927-ből, zágrábi felhasználással, 2x1 pengős Madonnával, 1926-os 20 filléres postabélyeggel és egy szép hármascsík horvát bélyeggel a hátoldalán – a rajtuk levő kézírással együtt kiváló postatörténeti dokumentum!



4. ábra

A keresgélés üdítő feladat lehet. Az alap levél- és levelezőlapdíjak (4f, 8f, 16f és 20f) meglepően változatosan rakhatók össze a különféle értékekből, és ezt a palettát még jelentősen színesítik a felülnyomott bélyegek. 8 fillért össze lehet rakni 2 x 4f-ként vagy egyetlen 8 filléressel, de van egy levelem 4 x 2f-rel, ám nincs 6f+2 filléresem. Van egy nyomtatványként Hollandiába küldött levelezőlapom 1f+3f+4f bérmentesítéssel. A 16 fillért még változatosabb módokon lehet összerakni. Egyik Ausztriába küldött levelezőlapomon a 16 fillér bérmentesítést a 6/8 filléres és 10/16 filléres felülnyomás alkotja, ami elég egyedi megoldás.

Ha a 20 filléres tarifát vizsgáljuk, egy másik levelezőlapomon ez 4f+6f+10f képében jelenik meg. A 6 filléres érték használata nem gyakori és általában érdekes. A 2x10 fillér egyszerű megoldásként adódik, de van 10x2 fillérem is! A 2x10 filléres darabom érdekessége az érintetlen margó, szövegrésszel. A 20 filléres önmagában a nemzetközi levelezőlapdíj lerovására szol-

gált, de van egy helyi ajánlott levelem, melynek 8+15=23 fillér tarifáját 20+3 fillér révén rótták le.



5. ábra

32 fillér volt a kedvezményes külföldi levéldíj a közeli országok egy kis csoportjába. Ezt ritkábban rótták le az e célra szolgáló 32 filléres Budavár bélyeggel, mint a 4, 8 és 16 filléres értékek valamilyen kombinációjával. Nekem úgy tűnik, hogy főleg a postai alkalmazottak használták a kisebb névértékű bélyegeket, talán a kisebb postákon nem vagy alig volt a nagyobb címletekből. Lehet, hogy az előző évek nagy számai után örömöt okozott a kis számok használata! A szokatlanabb Budavár értékek, főleg a 32 és 46 filléresek kiválóan alkalmazhatóak voltak olyan extrákra, mint az ajánlási vagy az expressz díj. A 88f, 90f, 96f és 1,12P tarifák mind ebbe a koncepcióba illenek, de van egy levelem, melyen 14x8 fillér fizeti meg az 1,12 Pengős díjat (mely azonban 1,16 Pengő kellett volna legyen, ezért megportózták), valamint egy másik, amelyen 7x16 fillér+4 fillér található, ezen tehát megvan a teljes 1,16 Pengő. A 4 és 8 filléres benyomott díjjegyeseknél érdekes, magasabb bérmentesítésű kombinációkat találhatunk. Mindkettő alkalmas önállóan is bérmentesítésre, akárcsak az eredeti 1926-os 70 filléres, melyek mind ritkák. A kisebb értékek kombinációit tartalmazó levelek gyakoribbak.

A Budavár bélyegek vegyes bérmentesítései még izgalmasabbak. 32f és 40f volt a két külföldi levéldíj, tehát egybélyeges bérmentesítések léteznek, de nem gyakoriak. A teljes külföldi levéldíj 40 fillér volt, és van egy egybélyeges bérmentesítésem, valamint egy 4*10 filléres, egy 32 f Budavár+8 filléres, azután egy 3*6f+2f+4f plusz 2x8f. A 46f és 70f Budavárok szintén előfordulhatnak egyedül, de persze magasabb bérmentesítések részeiként is. Örülök, hogy van 46 filléres egybélyeges bérmentesítésem mindkét kiadásából és színéből. 50 filléres bérmentesítés is létezhet, de csak a kései tarifaperiódus negyedik súlyfokozataként, mert ennek díja 1926-től 40f volt. 70f lett volna egy ajánlott 500g-os belföldi levél díja, melynek ajánlási díja egy rövid ideig 30f volt. Ennél gyakrabban szolgálhatott 1930-tól az alap magyar levéldíj (20f) és annak ajánlási díjának (50f) lerovására, sőt esetleg az expressz levelezőlap 10+60f díjának megfizetésére. Nincs ilyen darabom! Még sok a keresnivaló!

A légiposta még fiatal volt ekkoriban, és a korai leveleknek izgalmas bérmentesítései léteznek. Igen olcsónak tűnik a 2 filléres belföldi légilap. Egy Párizsba küldött ajánlott expressz légi levélen egy elég különös színű (ibolya/barna helyett ibolya/kék) 50 koronás Petőfi bélyeg található az 1923-as inflációs kiadásból. Ha 1929-ben még érvényes is lett volna, akkor is 8 fillér huszadát érte volna. Két olyan Zeppelin levelem van, melyeken az új pénznemben kiadott bélyegek találhatók. Van ezenfelül egy légi levelezőlapom Németországba, egy 6 filléres párral és a Arcképek 40f-es névértékével bérmentesítve.

Egy másik, Svájcba küldött levelemen 27 bélyeg található, egyetlen 8 filléres, a többi mind kisebb névértékű, összesen 90 fillér (40f + 50f ajánlási

díj.) Egy másik, Svédországba küldöttet a 30 filléres zöld Várkastéllyal, két pár 10 filléressel, egy pár 25 filléressel, valamint öt (közte egy négyesblokk) 6 filléressel láttak el, hogy összejöjjön a 40 filléres alapdíj, az 50 filléres ajánlási díj, valamint a 3 x 20f extra súlydíj.



6a és 6b ábra

Ezen a két levélen együtt több 6 filléresem van, mint a többi 160-on összesen! Nincs 88 filléres bérmentesítésű levelem, ami 1926-nak abban a kilenc hónapjában volt lehetséges, amikor az ajánlási díj 48 filllér volt, de van egy nehezebb levelem, melynél az alapdíj 88 fillér volt, csak erre még rátették a súlydíjat.

Az 1926 és 1933 közötti magyar postatörténet sok szépséget tartogat már ezeken az első, új pénznemben kiadott sorozatok terén is. Mindenképpen változatos. Az általam itt leírt példányok egy része az adott korszak kapcsán a magyar psotatörténeti ritkaságok közé sorolható. Ráadásul az anyag legnagyobb része, kereskedők vagy aukciósházak kínálata révén, viszonylag könnyen megszerezhető, és nem is túl magas áron.

A GYŰJTEMÉNY

162 darabból álló gyűjteményemben az eddig leírt küldeményfajták többsége megtalálható. Nyilván hiányzik néhány ritkaság. Megjegyezném, hogy a 2/25 filléres felülnyomat, a 25 és 3 filléres értékek, valamint az eredeti 6 filléres elég ritkák. A következő táblázatok nem tartalmazzák a vízjeleket és a fogazatokat. Tudom, hogy a fogazatokkal foglalkoznom kellett volna, de bevallom, hogy ez a gyűjtemény csak mostanában került a figyelmem középpontjába. Van még tennivalóm!

A vízjel, az nehezebb ügy, de más részletek bizonyos esetekben kisegíthetnek. A minőséget csillagokkal jelzem, 1-től 7-ig. Nem vagyok szakértő, ezért ezek csak személyes becsléseim a gyűjtemény 162 darabjára alapozva. Gyakorlottabb olvasóimnak persze lehet eltérő véleménye. A (B) fogazatú bélyegek kapcsán mindig nagyobb a ritkasági fok. A díjjegyeseket olyan ritkán használták, hogy az értékelésük nehéz.

E cikk nem foglalkozik a használatlan díjjegyesekkel, melyeknek legtöbbjéből vannak példá-

nyaim. A gyűjtemény leírását 6 részre osztottam: Helyi, Belföldi, Külföldi kedvezményes, Teljes külföldi, Nyontatvány és Egyéb.

Minta a gyűjteménytáblázathoz:

Rövidítésjegyzék:

(26) 1926-os kiadás
(29) 1929-es kiadás
ltr levél
pc levelezőlap
Nat Belföldi darab
Reg ajánlott
Ex/Exp Expressz
PD az időszak portókiadása
PS az időszak díjjegyes kiadása
L ibolya 16f
V lila 16f
up díjkiegészített díjjegyes
wt súlyfokozat
OP csökkentett értékkel felülnyomott
FC Kedvezményes külföldi díj
FF Teljes külföldi díj
For külföldi
A Ausztria
C Csehszlovákia
G Németország
Y Jugoszlávia
I Olaszország
P Lengyelország
R Románia

Típus	**Év**	**Tarifa**	**Össz.**	**Bérmentesítés**	**Minőség**
Helyi ltr Reg	1927	8+15f (1.1.27 után)	23f	16f (*banki ltr-re hamisítva*) + 3f + 4f	*******
Helyi ltr	1928	8f	8f	4 x 2f	**
Helyi ltr Reg	1928	8+15f (1.1.27 után)	23f	3f + 20f	******
…					
Local ltr	1928	12f (2nd. wt)	12f	4f + *St. Stephen 8f*	****
Local ltr	1930	8f	8f	8f (*NOT Budapest but in Pécs!)*	***
Local pc	1930	6f (from 15 11 30)	6f	3 x 2f	**
Local pc	1931	4f (April 1931)	4f	Strip 3 + 1 x 1f	****
Local pc	1931	6f	6f	PS6f *(1930 with card fee)*	**
Local pc	1931	6f	6f	OP6f/8f *(the overprint for the rate*)	**
Local pc	1932	6f	6f	OP6f/8f	**
Local pc	1934	6f	6f	PS6f (*1930 with card fee)*	**
Nat pc	1929	8f	4f	4 f + PD8f	**
Nat pc	1928	8f	4f	PS4f + PD8f	**

A cikkhez tartozó 8 oldalnyi teljes táblázat a lap CD mellékletén található.

Angolból fordította: dr. Homonnay Géza

LEGÚJABB FELFEDEZÉSEK A VÁCI VÖRÖS CSILLAGGAL KAPCSOLATBAN. 1945. FEBRUÁR–ÁPRILIS



DÁN JÁNOS, BUDAPEST

2012 és 2013 években Horváth Lajos úrral felváltva több cikket is publikáltunk a váci vörös csillag cenzúrabélyegzővel kapcsolatban (lásd irodalom jegyzék).

A cikkekből szépen kirajzolódott az akkori tudásunknak megfelelő kép. Az elmúlt majdnem két év alatt újabb küldemények kerültek elő, ezért az eddigi ismereteinket teljesen át kell értékelni.

Az itt bemutatásra kerülő két küldeményen egy teljesen más ötágú csillag alakú vörös bélyegzőlenyomat látható, mint az idáig ismert küldeményeken. Mindkét küldeményt 1944. december elején adták postára (dec. 2. és 4.).



1. ábra. 1944. december 2-án Szenkirályszabadjáról Vácra feladott levél. (Dobák István gyűjteménye)

Mivel Vácot a vörös hadsereg december 8-án foglalta el, így ezek a küldemények nem tudtak eljutni a megszállás előtt a címzettekhez. Azt, hogy hol vészelték át a front átvonulását, a küldeményeken lévő jelzések hiányában nem állapítható meg pontosan. A feladási dátumból viszont valószínűsíthető, hogy már Vácott várhatták a postahivatalban a kézbesítést, amit a vörös hadsereg támadása már megakadályozott.

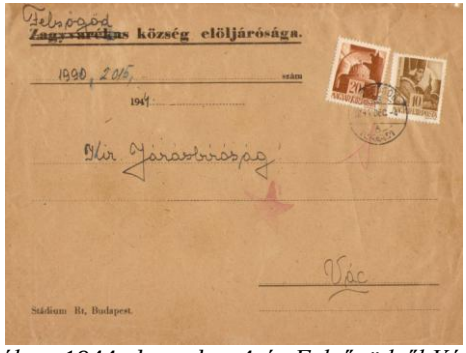
A Budapesten veszteglő küldemények csak március hónapban kerültek továbbításra Vácra, mivel a budapesti postaforgalom csak ekkor indult meg. Viszont ezekre a küldeményekre a már ismert második típusú ötágú csillag alakú vörös cenzúrabélyegző került.

Így szinte biztos, hogy ezek a küldemények az újra indult váci postaforgalom (1945. február 15.) által először kézbesített küldemények között lehettek. Mivel ezeken a küldeményeken egy másik típusú vörös csillag látható, ezért megállapíthatom, hogy a postaforgalom megindításának idején még egy másik ötágú vörös csillagot ábrázoló bélyegzőt használtak Vácott a cenzúra jelölésére.

Az sajnos ebből a két küldeményből nem állapítható meg, az érkezési bélyegzők hiánya miatt, hogy meddig használhatták ezt a típust. Valamint

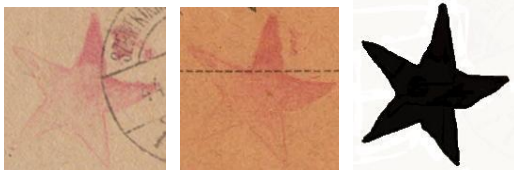
az sem állapítható meg pontosan, hogy mikor kezdték el használni a második típusú ötágú csillag alakú vörös cenzúrabélyegzőt.

A borítékot, a bélyegző tanúsága szerint, a "M. kir. 203. honvéd ….. műszaki zászlóalj / Parancsnokság" adta postára. Ezt a borítékot, mint az idáig ismert összes küldeményt, a Járásbíróságnak címezték. A borítékon jól látszik az első típusú vörös ötágú csillag, mint a cenzúrázást igazoló bélyegző.



2. ábra. 1944. december 4-én Felsőgödről Vácra feladott levél. (Dobák István gyűjteménye)

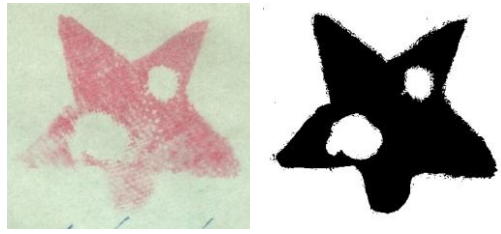
A borítékon halványabban látszik az első típusú ötágú csillag alakú vörös cenzúrabélyegző.



3 – 5. ábra. A két küldeményen szereplő ötágú csillag alakú vörös cenzúrabélyegző nagyított képe, és a rekonstruált bélyegző lenyomat.

Jól látható a különbség az első és második típusú cenzúrabélyegző között. Az első típusú bélyegző lenyomaton nincsenek a felrögzítésre szolgáló szög nyomok, mint a második típuson. A bélyegző mérete is kisebb, mint a második típusának. A bélyegző lenyomatot egy 21 mm átmérőjű körben lehet elhelyezni. A bélyegző lenyomaton látható még, hogy a csillag felső ága mellett a bélyegző még egy kis vörös lenyomatot ejtett. Ez lehet a helytelen bélyegző használatból adódóan vagy a bélyegzőn lévő hiba miatt.

A cikkek megjelenése óta eltelt idő alatt sikerült pontosítani a második típusú ötágú csillag alakú vörös cenzúrabélyegző anyagát is. Ez idáig azt gondoltuk, hogy valamilyen szövött anyagból készülhetett a bélyegző, de most már szinte biztosra vehető, hogy egy linóleum darabból vágta ki a bélyegzőt készítő személy. A linóleum hátoldalával készítették a bélyegző lenyomatokat, ezért látható a négyzethálós struktúra. A linóleum hátoldala négyzethálós kialakítású, hogy a ragasztó jobban tudjon tapadni. Ez a négyzetháló látható a bélyegző lenyomatokon is!



6 – 7. ábra. A második típusú váci ötágú csillag alakú vörös cenzúrabélyegző nagyított képe és a rekonstruált bélyegző lenyomat.

Jól látható a bélyegző alapanyagául szolgáló linóleum hátoldalának, négyzethallós struktúrája

az első képen. A linóleumnak a nyélhez rögzítéséhez használt, két szög feje által hagyott, negatív benyomódások a fő ismertető jegyei ennek a cenzúrabélyegzőnek. A bélyegző lenyomatot egy 31 mm átmérőjű körben lehet elhelyezni, tehát lényegesen nagyobb, mint az első típusú cenzúrabélyegző.

Az előző cikkekben a kevés küldeménynek köszönhetően sikerült elkövetnem egy hibát. A harmadik típusú, váci ellenőrzőbélyegző felirata hibásan került leírásra. Az eltelt idő alatt sikerült több ilyen bélyegzővel ellátott küldeményt is szemrevételeznem, ezért most már biztosan állíthatom, hogy a harmadik típusú váci cenzúrabélyegző felirata "Ellenőrizve Vác 1.". Ellenőrizve Vác 2. feliratú bélyegző, eddigi ismereteim szerint, nem volt használatban.



8. A harmadik típusú váci ellenőrző bélyegző, felirata: Ellenőrizve Vác 1.

A három Vácott használt cenzúrabélyegző felhasználási idejét még mindig nehéz pontosan meghatározni a rendelkezésre álló kevés ismert küldemény miatt. Az azért megállapító, hogy az első típusú bélyegzőt 1945. február 15-től kezdték használni, a váci postaforgalom megindításával egyidőben. Valószínűsíthetően február hónapban használhatták ezt a bélyegzőt. Mivel ez időben Vácra nagyon kevés küldemény érkezett, hiszen Budapesten még nem indult meg a postaforgalom, ezért ez a bélyegző nagyon kevés küldeményen fordulhat elő.

A második típusú cenzúrabélyegzőt már csak a budapesti postaforgalom elindítása után (1945. március 2.) Vácra érkezett küldeményeken láthatjuk, ezért ezt a bélyegzőt márciusban már biztos használták és a rendelkezésre álló küldemények alapján, áprilisban is használták.

A harmadik típusú cenzúrabélyegzőt, szintén a rendelkezésre álló küldemények alapján, 1945. július és augusztus hónapokban biztosan használták. Feltételezhetően májusban és júniusban is használtak valamilyen cenzúrabélyegzőt, de, hogy a második vagy harmadik típusút, az ma még nem tudható. Ezt majd a jövő kutatásai fogják pontosítani a remélhetően előkerülő újabb küldemények alapján.

Köszönöm Dobák István gyűjtőtársnak, hogy bemutathattam a gyűjteményében szereplő két küldeményt!

Irodalomjegyzék:

Horváth Lajos: Adatok a pestkörnyéki szükségtarifa történetéhez, Philatelica 2012/02.
Dán János: Hozzászólás Horváth Lajos cikkéhez Philatelica, 2012/02.
Dán János: A váci vörös csillag rejtélye, Bélyegvilág 2013/07-08.
Horváth Lajos: Vác szovjet megszállása és a posta különös tekintettel a váci nyílt cenzúrára, Philatelica 2013/02.
Sápi Vilmos: Vác története II., Szentendre 1983.
Váci Napló 39. évfolyam 3. Szám "Megindult a postaforgalom!"



A PORTÓBÉLYEGEK 1953. ÉVI EMLÉKKIADÁSA

LYMAN R. CASWELL, TACOMA, WASHINGTON

1. BEVEZETÉS

Az 1953. augusztus 8-án kibocsátott magyar portóbélyegeket úgy tervezték meg, hogy az 1903. november 1-én kibocsátott első magyar portóbélyegek 50. évfordulójára emlékeztessenek. Az alkalmi kiadás rajza az eredeti bélyegek képére hasonlít, azzal a különbséggel, hogy a MAGYAR KIR. POSTA eredeti feliratban a KIR. kimaradt, és helyére a Magyar Népköztársaság címere került: búzakalász ívben sarló és kalapács. Az 1903-as kiadás képe zöld keretben ellipszis alakú középrész benne az értéket mutató fekete számokkal Herr Rezső tervezte, aki abban az időben az Állami Nyomda igazgatója volt. A kereten belüli mezőt szecessziós stílusú összefonódó indák töltik ki. A bélyegkép tetején van a MAGYAR KIR. POSTA felirat, az alján pedig az érték egysége, FILLÉR.

Az alkalmi kiadásnál az első bélyeg képe felett az 1903 – 1953 dátumok láthatók. A bélyegkép másik három oldalán szalag fut körbe a következő felirattal: ÖTVEN ÉVES A / PORTÓ BÉLYEG / MAGYAR POSTA. A bélyegrajzot Gáll Ferenc tervezte. Az 1. ábrán összehasonlítható az 1903. és 1953. évi portóbélyegek képe.



1. ábra: 1903. és 1953. évi bélyegek

Az 1903. évi kiadáshoz hasonlóan, az 1953. évi bélyegek is két fázisban lettek kinyomtatva, a zöld keret raszteres (rács) mélynyomással, a fekete értékszám azt követően magas (könyv) nyomással.

Az 1953-as bélyegeket kezdetben fehér papírra nyomtatták, melyben többszörös nagy csillag vízjel volt és 15-ös fésűfogazást alkalmaztak. A későbbi nyomtatáskor többszörös kis csillagos vízjelű papírt használtak. Az Állami Nyomda ívenként 200 bélyeget nyomtatott ki. A postákra az ezekből előállított 100-as ívek kerültek. A nyomdai ív széleinél az egyetlen jelzés pontokból álló félkör volt az ív tetején és alján. A bélyegsorozat 18 címletet tartalmazott (4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 20, 24, 30, 36, 40, 50, 60, 70, 80 fillér, 1,20 és 2 Forint.) Ez a leghosszabb portóbélyeg sorozat, amit addig kiadtak. A kinyomtatott mennyiség változott a 36 filléres 343.200 darabjától az 1,20 Forintos 18 710 700 darabjáig. Fogazatlan ívek is készültek, de ezek mennyiségét nem jegyezték fel. A fogazatlan bélyegek nem kerültek postai használatba. Mind a fogazott,

mind a fogazatlan bélyegek kizárólag a Magyar Filatéliai Vállalaton keresztül voltak megvásárolhatók.

2. VÁLTOZATOK

Az alkalmi kiadás előállítása során számos variáció keletkezett. Valamilyen módon mindegyik az értékjelzésekhez kapcsolódott, a nyomtatás második fázisában keletkezett.

A legismertebb változat a „kis 2 Forint”, amikor is a szám magassága a 2 Forintos bélyegnél használt 4,5 mm helyett szedéshiba miatt 3,2 mm, amely a 12 fillér nyomtatásánál volt használatos.



2. ábra Normális (balra) és kis (jobbra) 2 Forint

Ezt a hibát 1954 őszén vették észre. Ezután további mennyiséget nyomtak a kisebb számmal többszörös kis csillag vízjeles papíron, hogy elnyomják a tévnyomattal kapcsolatos spekulációt és kielégítsék a gyűjtői igényeket. Ezek a bélyegek 1954 decemberében kerültek kiadásra.

4 címletnél keletkeztek különböző változatok a számok közötti eltérő távolságok miatt. A 10, 12 és 14 filléres, illetve az 1,20 Forint címletek mindegyik 2-2 változatban került kinyomtatásra.



3. ábra: Széles (balra) és keskeny (jobbra) távolság

A különböző távolsági változatok minden címlet esetében körülbelül egyenlő arányban keletkeztek.

A legszokatlanabb tévnyomat a „fordított 8” változat.



4. ábra: Fordított 8 tévnyomat

Ennek a tévnyomatnak egyetlen példánya ismert (Glatz tanúsítvány). Ha ez úgy készült, hogy egy ívet fordítva tettek be a második fázis nyomtatásához, akkor 200 ilyen bélyeg került kinyomtatásra. De úgy is keletkezhetett, hogy egy 8-as tévedésből fordítva lett betéve a nyomtatáshoz. Semmilyen más fordított számos tévnyomat nem ismert ennél az alkalmi kiadásnál.

Ismertek olyan tévnyomatok, ahol a szám hiányzik. Legalább egy nyomdai ív esetében kimaradt a nyomtatás második fázisa.



5. ábra: Hiányzó értékjelzés

Részleges nyomat elcsúszások révén decentrált számok is keletkeztek oly módon, hogy a félrerakott szedések zárólécei elmozdultak és a számjegyek eredeti helyükből kimozdultak. A 6. ábra ilyen elmozdult számokkal nyomtatott bélyegeket mutat be.



6. ábra: Elcsúszott értékjelzések

A 7. ábra egy olyan 12 filléres bélyeget mutat, ahol az értékjelzés kétszer lett kinyomtatva.



7. ábra: Kétszer nyomtatott értékjelzés

A nyomóformák megrongálódása az értékjelzések nem teljes kinyomtatásához vezetett. A „benyomott 6” tévnyomat a 36 filléres bélyeg esetében fordult elő a százas ív 10. pozíciójánál, amikor is a 6 szám teteje kicsit ellaposodott



8. ábra: Benyomott 6-os változat

A 24 filléres bélyeg esetében előfordult, hogy a 4-es szám tetején hiányzik egy kis darab.



9. ábra: 4 kitöréssel és nagyítva

3. FELHASZNÁLÁS

Az emlék illetékbélyegek fő felhasználása ugyanaz volt, mint minden más portóbélyegnél: jelezze a levél kézhez vevőjének, hogy még mennyit kell fizetni a bérmentesítés nélküli, vagy alul bérmentesített küldeményekért. Használhatták bérmentesítés nélküli vagy alul bérmentesített magánlevelekre, hivatalos levelekre és üzleti válaszlevelekre. Ezen túlmenően a portóbélyegeket használták vám és kötelező regisztrációs díj megfizetésére, amennyiben a levélben volt értékkel bíró tartalom.

Bérmentesítés nélküli vagy alul bérmentesített magánlevelek esetén a portó tarifa a hiányzó érték kétszerese volt. Egy tipikus példa látható a 10. ábrán, ahol a 40 filléres helyközi tarifa he-

lyett a 20 filléres helyi postai levelezőlap tarifa lett megfizetve, a lap a hiányzó 20 fillér duplájára lett megportózva a 40 filléres portóbélyeg felragasztásával.



10. ábra: Portóbélyeg alul bérmentesített levelezőlapon

A hivatalos leveleket bérmentesítés nélkül küldték és a címzettnek kellett fizetni a küldemény díját, de természetesen a büntető duplázás nélkül. A hivatalos levelekre a bal alsó sarokban ráírták, hogy „Hivatalból Portóköteles”. Azok a bérmentesítés nélküli dokumentumok, amiken szerepelt, hogy „Illetékmentes”, szintén hivatalos levélként voltak kezelve. A 11. ábrán látható dokumentumra a helyi levéltarifát alkalmazták a 30 filléres portóbélyeg felragasztásával duplázás nélkül.



11. ábra: Hivatalos dokumentum

Az üzleti válaszleveleket bérmentesítés nélkül adták fel. A helyes bérmentesítésnek megfelelő portóbélyeg lett felragasztva és még egy 14 filléres felár hozzáadva, ami az „üzleti válaszlevél tarifának” felelt meg. A 12. ábrán látható egy ilyen példa. A 14 filléres bélyegek legtöbbje így került felhasználásra.



12. ábra: Üzleti válaszlevél

Más országokból érkező levelek, amelyek tartalmaztak vámolandó értéket, szintén a portóbélyeggel lettek megterhelve a fizetendő vám értékében.

A 13. ábrán látható a 80 filléres portóbélyeg két példányának felhasználása az 1 Forint 60 fillér vám megfizetése céljából. Az osztrák oldalon fizetett 1240 Groschen az aktuális osztrák – magyar postai tarifát, valamint az ajánlott és express díjakat tartalmazta.



13. ábra: Vám megfizetése

Más országokból érkező levelekre, amelyek nem vámköteles értéket tartalmaztak, kötelező regisztrációs díjat kellett fizetni, amit szintén portóbélyegek felragasztásával fizettettek meg.

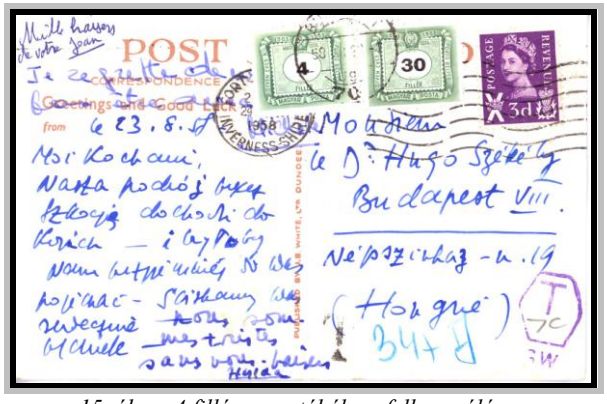
A 14. kép egy olyan Chiléből érkező levelet mutat, ahol a helyes nemzetközi légipostai tarifa meg lett fizetve a felragasztott 58 Peso értékű postabélyegekkel. Ehhez adódott a Magyar Posta által kivetett 1,40 Forint díj a levél tartalma miatt. A levélborítékon található megjegyzés szerint a borítékban bélyegek voltak.



14. ábra: Kötelező regisztráció

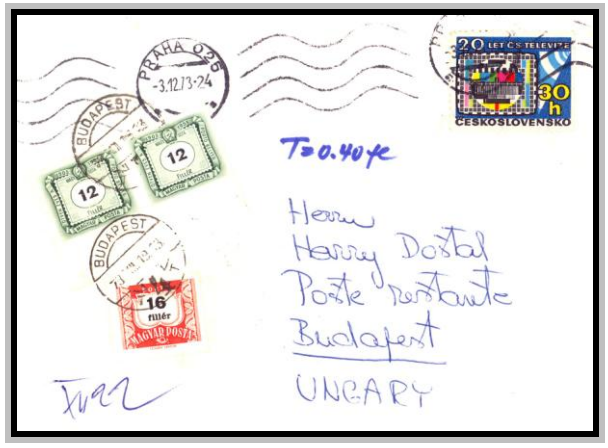
Az emlék portóbélyegeket a világháborút követő hiperinfláció vége utáni első tarifaperiódusban kezdték használni. Ebben a tarifarendszerben kevés szükség volt a 4, 6, 10, 36, 50 és 70 filléres bélyegekre. Abban az időben nem voltak olyan postai tarifák. A kis névértékű portóbélyegeket általában a nagyobb értékűekkel kombinálva használták az alul bérmentesített levelek portózásánál.

A 15. ábrán látható egy példa erre: a 4 filléres bélyeg a 30 filléressel kombinálva került felhasználásra egy olyan postai levelezőlapon, amelyre a kelleténél 1 pennyvel kevesebb bérmentesítés került.



15. ábra: 4 filléres portóbélyeg felhasználása

Az alkalmi kiadású portóbélyegek felhasználása 1958. december 1-én véget ért. Sok fel nem használt Forint-fillér névértékű bélyeg újra érvényessé vált 1971. szeptember 1-étől, köztük a megmaradt emlék portóbélyegek is. A nem fogazott bélyegek is érvényessé váltak innentől postai küldeményeken történő felhasználásra. A 16. kép bemutatja egy fogazatlan 12 filléres pár emlék portóbélyeg felhasználását egy 1958-as kiadású vörös/fekete portóbélyeggel, mellyel a 40 fillér portót kellett megfizetni a Csehszlovákiában 1973. december 3-án feladott és 30 halerrel alul bérmentesített levélen. A postán maradó szolgáltatásért nem kellett további díjat fizetni.



16. ábra: Fogazatlan kiadás

A postatörténetben meglehetősen szokatlan portóbélyegek alkalmi kiadása abból a célból, hogy valamilyen eseményre emlékezzenek. Magyarországgal együtt csak 11 országban történt ilyen, és Magyarország az egyetlen, ahol egy portóbélyeg kiadására azért került sor, hogy egy korábbi portóbélyeg kiadásra emlékezzenek.

Források:

[1] A magyar bélyegek monográfiája V. Magyar postabélyegek és postai bérmentesítés a felszabadulás után (1945-1961). Közlekedési Dokumentációs Vállalat, Budapest, 1967. Pp.753-758.
[2] A magyar bélyegek kézikönyve. Gondolat, Budapest, 1986. Pp. 473-474.

Az angol eredetiből fordította:
Komorowicz János

MODERN POSTATÖRTÉNET

DR. LŐVEI GYÖRGY, BUDAPEST



Már nem kell feltennem a kérdést lehet-e jó eredményt elérni modern postatörténeti anyaggal vagy sem. A válasz egyértelmű: lehet. Ezt bizonyítja az Australia 2013 kiállításon elért nagyvermeil 85 ponttal. Az eredmény mutatja viszont azt is, hogy hol a végső határ egy modern – 1950. utáni – postatörténeti anyagnál[2].

Az okot a postatörténeti anyagok értékelésénél is kell keresni:

1.	Kezelés (20) és filatéliai jelentőség (10)	30
2.	Tudás és kutatás	35
3.	Minőség (10) és ritkaság (20)	30
4.	Bemutatás	5
	Összesen	100

Ha a postatörténeti anyagot társadalmi eseményekhez kapcsolja a kiállító, akkor a filatéliai jelentőség 2 x 5 pontra oszlik, vagyis 5 pont csak tényleges filatéliai jelentőség, míg további 5 pontot ér a társadalmi esemény értékelése.

Mi a probléma? Az állapot modern anyagoknál – eltekintve a nagyméretű borítékoktól, amelyek sérülékenyek, illetve a bélyeggel teleragasztott küldeményektől eléri a 8-9 pontot -, de mi van a ritkasággal? Nos ez egy igen komoly kérdés, mivel sajnos a szemlélet az, hogy az abszolút ritkaságok – nem tévnyomatok! – a modern filatéliában nagyon ritkák. Nevethetjük-e nagy ritkaságnak azt, amikor 13 db 10 Ft-os várbélyeg korabeli felhasználása jelenik meg egy USÁ-ba küldött könyvet tartalmazó légiposta levél-előlapon?

Egy modern postatörténeti gyűjtemény értéke az igen alacsony pár százezer Ft-tól nagy jó indulattal egy-két millióig terjedhet. Ugyanakkor pl. A vakok írása a legminimálisabb postai tarifa mellett is biztos, hogy nem hétköznapi darab.

Éppen ezért én átcsoportosítanék a ritkaságból 10 pontot 5 pontot a bemutatásra, 5 pontot a filatéliai és egyéb ismeret, személyes kutatási eredményekhez. Ekkor az abszolút ritkaság hiánya nem teszi lehetetlenné a 90 pontos határ elérését.

Emellett el kellene gondolkodni azon is, hogy helyes-e a postatörténet hármas felosztása:

- 1875-ig (UPU előtti korszak)
- 1875 – 1945
- 1945 után

Én a második korszakot 1950-nél húznám meg és ezzel a második korszakot viszont későbbre tenném.

[2] Megjegyzem a Csehszlovák pénzreform leveleit bemutató anyag 3 további kerettel való bővítését, csak úgy tudom elképzelni, hogy számos filatéliai levelet is bemutatok, ami szakszóval csak hígítás lehet!

Kérdés az, hogy miért? Vegyünk Magyarország esetét. 1946. Augusztus 1. előtti korszak a pengő korszaka, benne a világ legnagyobb inflációjával. Robert Morgan gyűjteménye aranyérmet ért el, egy másik Ausztria 45-47 közötti korszakát bemutató gyűjtemény szintén. A Kínai Népköztársaság 1949. október 1-én alakult meg, India 1947-ben elnyerte függetlenségét, vagyis 1950-re kialakult a két világrendszer, a két Németország, Indonézia függetlenné vált megtörtént több pénzreform – a lengyel és csehszlovák pénzreform kivételével minden - filatélia szempontjából - fontos esemény lezajlott. Ugyanakkor a tömeges tematikus bélyegkiadás még nem kezdődött el, vagyis a forgalmi sorok jelentősége nagy volt.

Kérdés, akkor mi marad 1950. utánra a postatörténetnek?

Néhány esemény azért maradt még: 1953-as csehszlovák, 1960-as szovjet és bulgár pénzreform, lengyel szükségállapot, 1974 utáni infláció minden országban, ami gyakori tarifaváltást jelentett. Emellett háborús események (Banglades létrejötte, Algériai polgárháború, a legutóbbi időkből új államok létrejötte, Jugoszláv polgárháború, ciprusi válság, Kínában a kulturális forradalom, Csehszlovákia két országra szakadása, német újraegyesítés, lengyel, román pénzreform, brazil, jugoszláv, izraeli, zimbabwei, bolíviai, perui argentin hiperinflációk, a szovjet utódállamok létrejötte.

Vagyis van mit gyűjteni!

Ezzel együtt, ezek a gyűjtemények abszolút számokkal kifejezve keveset érnek. A korszakok feldolgozottsága alacsony, vagyis a kutatónak sok dolga akadhat. Épp ezért indokoltnak találnám egy önálló pontrendszer kidolgozását és ezzel az értékre adott pontszám minimalizálását.

A postatörténet futott dokumentumokkal dolgozik. Az 1950 utáni magyar bélyegeket köznapi levélen összegyűjteni, bemutatni komoly feladat. Egy-egy izgalmasabb tarifa (1,10 Ft képeslapra 1,10 Ft-os légipostabélyeggel) bemutatása, értéklevelek tarfáinak feldolgozása nem egyszer nehezebb dolog, mint az agyonkutatott UPU előtti korszak leveleinek fellelése. Ugyanakkor hány 1,10 Ft-os légiposta bélyeggel bérmentesített képeslapot láttunk már?

Egy esetleges új pontszámítás talán meghozná a kevésbé tehetős gyűjtők kiállítási kedvét és sok érdekes nem ismert, nem kutatott téma is felszínre kerül. (Pl. Fülöp Sándor un. hatósági tarifája, amellyel az közigazgatás levelezik az utóbbi 5-6 évben. (az olcsóbb tarifa oka, hogy a tértivevényt a levelezéshez nem a posta biztosítja).

Ugyanakkor egy-egy postatörténetileg izgalmas időszak kivételével a küldemények elenyésztek. Épp ezért ritka a román inflációt feldolgozó gyűjtemény, kevesen vágnak bele a német pénzreform, berlini bélyegháborút bemutató gyűjtemények összeállításának. Egyébként teljesen igazuk van: csak kivételesen jó gyűjtemény érhetne el arany fokozatot, ilyen gyűjtemény eddig nem került elő.

Persze nem is kerülhet elő: 1950-es évek anyagát bemutató gyűjtemény mindössze 5-6 akadt a melbourne-i kiállításon, érdekes módon ebből kettő is magyar (Tóth György forint fillér tarifákat bemutató gyűjteménye és az említett 1953-as pénzreform levelei).

Ezzel együtt én mindenkit bátorítok arra, hogy a modern postatörténettel felnőtt korban is foglalkozzon, sok örömet okoz és valóban pénztárcabarát. Ez nem jelenti azt, hogy minden divatnak üljön fel, de ne riadjon vissza az Euró történetét bemutató anyag elkészítésétől, vagy az eddig alig-alig feldolgozott modern postatarifák bemutatásától (lásd Szücs Károlynak a Braziliana 2013 modern filatélia kísérleti osztályában magyar posta 2010-es tarifáit feldolgozó gyűjteményét.[3])

Végül, néhány futott küldeményt kiválasztva megpróbálom az ilyen gyűjtemények színességét bemutatni.



1. ábra. II. fokozatú távolsági ajánlott, expressz levél 1953 júniusából





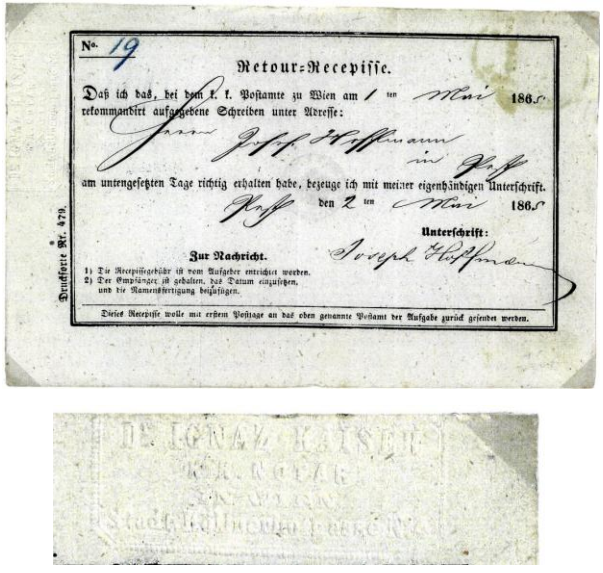
2. ábra. Tarifa helyes ajánlott filatelista levél Indonéziába. (130 Ck - 26 bélyeggel)

[3] ld. a Mafitt honlapjának bemutatói között, valamint a jelen lapszám CD mellékletén is. (Szerk.)

HÍREK

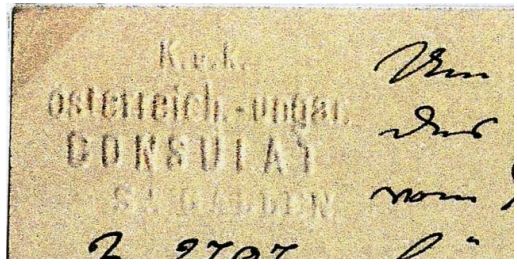
Frank Semmler a Philatelica 12/2 számban közölt székfoglalóját kiegészítendő, három újabb, osztrák-magyar vonatkozású dombornyomású cégjelzésssel ellátott postai küldemény képét juttatta el hozzánk.

Terjedelmi okokból csak e küldemények a téma szempontjából releváns dombornyomását közöljük, CD mellékletünkön azonban a küldemények mindkét oldalának képe képernyőn jól nagyítható felbontásban megtalálható. Az első egy jegyző által Bécsből Pestre küldött levél tértivevényén (Retour Recepisse nyomtatvány) található.



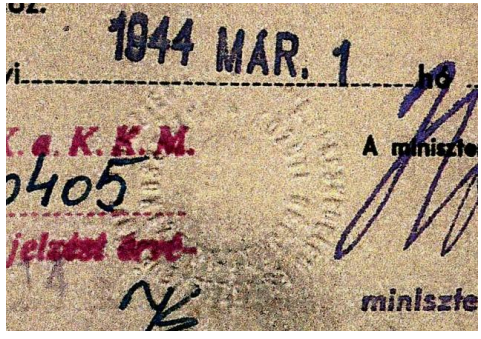
1a-b. ábra: Dr. IGNAZ KAISER / KK. NOTAR / IN WIEN / Stadt Koellnerhofgasse N^{o}. 4

A második egy ritka 1885. évi svájci díjjegyes levelezőlap, a szentgalleni osztrák konzulátustól:



2. ábra: K.u.k österreich.-ungar. / CONSULAT / ST.GALLEN

A harmadik egy modern 1944-ből való szolgálati küldeményen található:



3. ábra: „M.KIR. KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉSÜGYI MINISZTÉRIUM KÖZÚTI GÉPJÁRMŰ-SZAKOSZTÁLY”

BÉLYEGMÚZEUMI ELŐADÁS A PETERDI LEVELEKRŐL

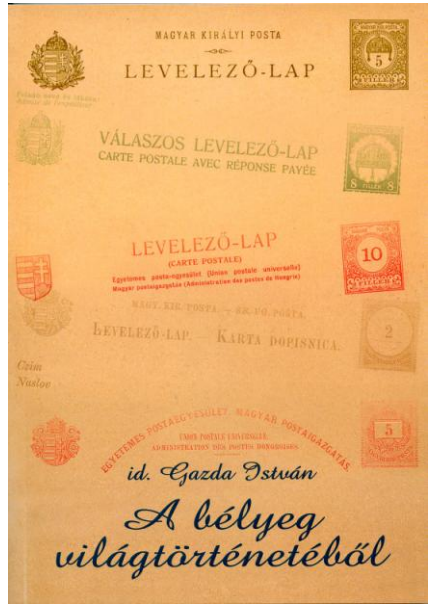
Októberben a Bélyegmúzeumban dr. Homonnay Géza tartott előadást, mely nem csak érdekes összefoglaló volt, hanem további részletekkel is gazdagította a Philatelica előző számának témáját. Az előadás egy Petredi leveleit is bemutató kiállítás megnyitása alkalmával, előbb magyarul, majd illusztris nemzetközi filatéliai plénum, az épp azon a héten rendezett budapesti FEPA zsűritanfolyam résztvevői előtt angol nyelven is elhangzott.



A hallgatóságból érkező hozzászólásokból egy érdekes új momentumra derült fény, amely jobban érthetővé tette levelek keletkezésének körülményeit és motivációját is. Ezek fényében úgy tűnik, hogy ezek a nyilvánvalóan filatéliai indíttatású levelek − a kapitány magas színvonalú filatéliai ismeretei és a korabeli neves gyűjtőkkel és bélyegkereskedőkkel ápold jó kapcsolatának kihasználva, − az igen szerény kapitányi fizetése miatt, elsősorban azért keletkeztek, hogy a bevételből nagy szegénységben élő családját, elsősorban beteg édesanyját támogathassa.

ÚJ KÖNYV

Tavaly év végén a Mafitt Gervay alapítványa támogatásával megjelent a Mafitt egyik alapító tagja, id. Gazda István posztumusz könyve. A filatéliát népszerűsítő olvasmányos művet a szerző fia, dr. ifj. Gazda István tudománytörténész rendezte sajtó alá.



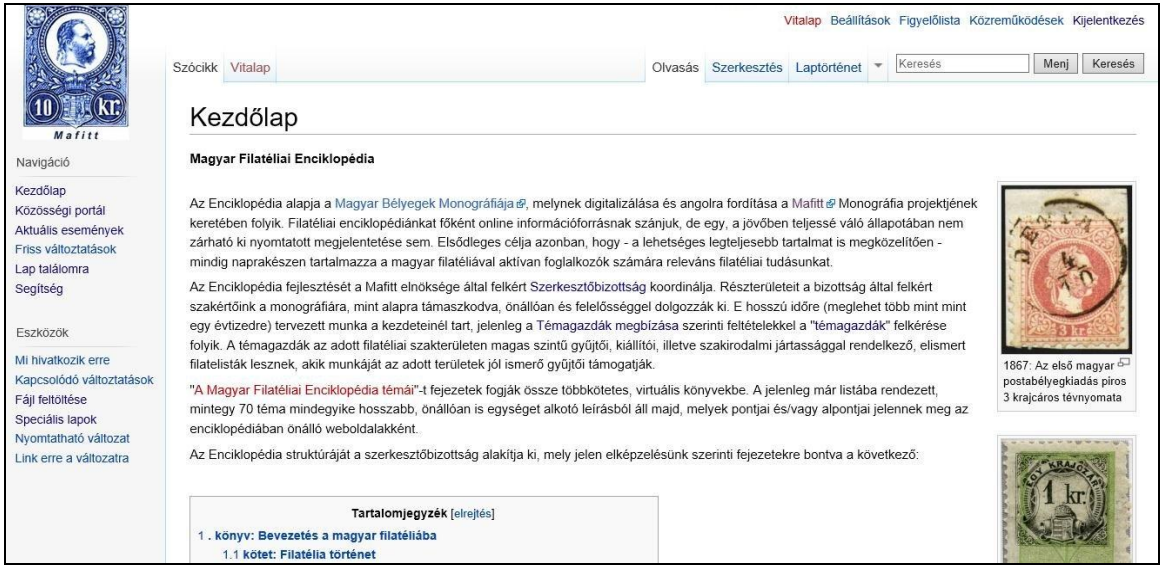
A könyv fekete-fehér nyomtatású, képeket nem is tartalmazó kivitele miatt kedvező áron forgalmazható. Egy CD melléklet segítségével viszont mégis gazdagon el van látva színes illusztrációk, amelyek akár egy mobiltelefonra is átvehetők, és olvasás közben így még a szokásos, nyomdai kivitelnél is élvezhetőbben segítik a leírtak megértését, hiszen a képernyőn való nagyítással akár egész kis részletek is megfigyelhetők.

MAFIPÉDIA

A Mafitt két éve indított Enciklopédia projektje a megvalósulás stádiumába lépett. Igaz, még csak egy témafelelős írt alá megállapodást a Mafitttal, de ettől függetlenül a Monográfia első három kötetéből egyre több szövegrész jelenik meg digitális adatbázisunknak a teljes filatéliai szakirodalom befogadására alkalmas, már korábban is előkészített struktúrájában, mely a „Magyar Filatéliai Enciklopédia" nevet viseli. Honlapunk korábbi könyvajánló oldalának tartalma is átkerült a már ide, ezért a menüpont a neve ennek megfelelően megváltozott, és az enciklopédia szakirodalmi ajánló oldalára mutat.

Az adatbázisnak önálló webcíme is van, ami „*mafipedia.mafitt.hu*" A kezdőlapon levő tartalomjegyzéktől jobbra, egymás alatt a magyar filatélia kezdeteinek jelentősebb öt darabja gyönyörködteti az olvasót: az első magyar gyártású bélyegek és a legnagyobb ritkaságaink nagyítható képei.

Az Enciklopédia a filatélia mai határainak és szemléletéhez igazodó 5 virtuális könyvön belül kötetekre és fejezetekre bontott, jól áttekinthető struktúrában gyakorlatilag mindent lefed, amire korunk interneten való eligazodáshoz szokott új filatelista generációinak igénye lehet. Átgondolt szerkezete nem csak a jelenlegi, hanem a monográfiában még nem tárgyalt olyan jövőbeli szakirodalom beillesztésére is alkalmas, mint pl. a postatörténet, a tematikus filatélia, a helyi és megszállási kiadások, a díjjegyes és a pénzügyi bélyegek gyorsan fejlődő, gazdag filatéliája.



Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar,
és párhuzamosan angol nyelven is (e nyelvi mutáció 50 alatti példányszámban.)

A lap teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető: www.mafitt.hu

This paper and the CD attachment is available on the website of Mafitt at www.mafitt.hu

XXV. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. www.mafitt. hu e-mail: info@mafitt.hu

A Philatelica nyomdai kivitezéséhez a **Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány** nyújt támogatást-

Ára: 1.800 Ft

A Philatelica díjai − Awards of Philatelica



2013.
LS





2014.
LS





2015.
LS

A Mafitt nevének angol fordítását e kiállítások között helyesbítettük
The Mafitt's name in English were corrected among this exhibits